

# Als een vis in het water

PREEK OVER GENESIS 2:4-24

orde morgendienst

welkom

zingen: Opwekking 355

zingen: Opwekking 510

stil gebed

votum en groet

zingen: Psalm 23

gebed

Schriftlezing Genesis 2:4-24

preek over Genesis 2:4-24

zingen: Psalm 8,1.3.4.5

lezen Tien Geboden

zingen: NGK 161

gebed

mededelingen

inzameling gaven

zingen: Opwekking 569

zegen

De komende tijd gaan we in verschillende diensten wat stilstaan bij christelijk leven, christelijke ethiek misschien wel. Ons huidige kabinet in Den Haag maakt dat weer actueel. Voor veel mensen heeft het christendom in dit vierde kabinet Balkenende zijn maskers weer afgegooid en blijkt het wat het ten diepste altijd al was: benauwende bemoeizucht en betutteling.

Misschien heb jij je er ook al wel over mogen verantwoorden: jij bent toch ook zo'n christen? Vind jij dat ook allemaal? Sta jij ook zo benepen in het leven? Leg dat maar eens uit.

Nog eens extra omdat je in de agressie die je bij de nodige mensen proeft merkt dat we hier raken aan de diepste weerstand tegen het christelijk geloof van Nederlanders. Al die andere bezwaren, over een goede God en het lijden, over de schandaalgeschiedenis van de kerk, over de wetenschap die de bijbel zo ongeveer onderuit gehaald zou hebben, en noem er nog maar wat — al die andere bezwaren komen in de tweede plaats. Ze komen handig van pas als je mensen van je

af wilt houden die je zo'n benepen wereldje in willen trekken waar je gewoon jezelf niet kunt zijn, ja, waar dat ook helemaal niet op prijs gesteld wordt. In Nederland zit de diepste weerstand vooral in de ervaring van mensen dat het in de kerk benauwd ademhalen is. Daar word je klein gehouden, besnoeid, betutteld, ingesnoerd. Daar moet je van alles en mag je niets, of tenminste weinig (en alle leuke dingen niet). Ik weet niet hoe jullie daarin staan, maar mij komt dat allemaal nogal bekend voor ook. Je zou bij God de ruimte van de schepping verwachten, maar je vindt in de kerk vaak genoeg bedomptheid. Ik kan me de verstikkende groepsdiscipline van de gereformeerde levensstijl goed herinneren. En nog is de kerk maar al te vaak een plaats waar je je aan moet passen, waar jouw eigen initiatief niet op prijs gesteld wordt, waar goed is als je gehoorzaam bent aan Gods geboden en waar je met eindeloos veel regeltjes te maken hebt. In ieder geval ook iets waardoor ik lang wat onzeker ben geweest in gesprekken met niet-christenen: nodig je mensen inderdaad niet uit om een benauwde wereld binnen te komen? en afgezien daarvan: hoe vertel je dan hoe het wèl zit? als je alleen maar geleerd hebt dat zonde is dat je tegen Gods geboden in gaat en dat goed is als je ze volgt, hoe ga je de weg vinden in gesprek met een frisse heiden die daar allemaal niet van onder de indruk is? Vooral lekker in de bijbel lezen, zou ik zeggen. Telkens weer leuk om te merken dat de God van de bijbel bepaald niet een figuur is die mensen klein houdt, hen in een dwangbuis van regels en waarheden hijst en het vooral fijn vindt als mensen dan 'ja, meneer' zeggen. In de bijbel staat de levende God bekend als bevrijder. Hij wil voor altijd herinnerd worden als de God die zijn volk Israël bevrijdde uit Egypte, weg uit de slavernij. Later deed hij het nog eens: vrij uit de ballingschap, terug naar huis in vrijheid. En nog weer later nog een keer: om mensen echt vrij te maken heeft Jezus Christus zijn leven geleid, niet om hen weer opnieuw een slavenjuk op te leggen. [sheet 1] God wil zijn mensen vrij zien, in de ruimte, zelf levend, als een vis in het water. Dat is typerend. Tegelijk zijn er wel regels, verboden, wetten, tegelijk is er wel onderwijs. Hoe verhoudt zich dat tot elkaar? Wat zegt die combinatie van

regels, verboden, wetten en onderwijs met dat het gaat om vrij, goed en zelfstandig leven over het leven van mensen met deze God?

Vanmorgen gaan we eerst maar eens wat rondkijken aan het begin van de bijbel. Daar zien we een eerste vorm van die spanning: vrijheid, goedheid, zelfstandigheid en één heel zuiver verbod. Ik denk dat we daar stuiten op zo ongeveer de diepste structuur die God aan mensenleven geeft. Precies in de combinatie van vrijheid, zelfstandigheid, verantwoordelijkheid en een verbod. Andere kanten aan die combinatie van vrijheid en geboden komen later nog wel. [sheet 2] Eerst deze. Je kan die diepe structuur samenvatten in een beeldspraak: God wil dat mensen leven als een vis in het water en niet als een vis uit het water.

We lezen het begin van een heel basaal verhaal over hoe het gaat met de levende God en mensen. [sheet 3] Het loopt door tot en met Genesis 4. Het is een typerend verhaal. Dat staat er boven: dit is hoe het verder ging met hemel en aarde, met de woonplaats van God en die van de mens. Maar je merkt het ook aan de namen: Adaam = mensheid, man, vrouw, leven. De inleiding van het verhaal, waarin het decor gemaakt wordt en de hoofdrolspelers geïntroduceerd worden, wordt dan ook afgesloten met een hele algemene: daarom gaat het nog steeds zo met man en vrouw.

De levende God tekent zichzelf er typerend in als de God die mensen zo maakt dat ze zich als een vis in het water kunnen voelen. Mensen worden gevormd uit vruchtbare landbouwgrond, zodat ze zich nergens beter thuis zullen voelen dan als boer met hun handen in de klei. God zelf kust hen wakker met zijn levensadem. Ze kunnen aan het werk: de aarde tot bloei brengen, het land bewerken, er samen iets moois van maken. In een paar woorden het diepe geluk van de boerensamenleving in oud-Israël, tot wie God hier in de eerste plaats spreekt: je bent gemaakt om gelukkig te zijn op je land, het mooi te maken, te bewerken, te laten bloeien, dus als je je daar als een vis in het water voelt, dat klopt.

Sterker nog, het verhaal gaat hier een laag verder. God laat zijn mensen niet maar ergens op de aardbol aan hun lot over: zo

jongens, gaan jullie er maar iets moois van maken. Hij zegt ook niet: kom op, verdien de kost maar, bouw je eigen bestaan maar op, ontgin de woeste aarde, knok je er maar in. Nee, God de Heer neemt de mensen op in zijn eigen woonplaats op aarde. [sheet 4] Hij wil dat ze bij hem wonen in zijn tuin in Eden. Wij zijn dat misschien vergeten, dat het paradijs geen speeltuin voor de mensen was, maar 'de tuin van God', de woonplaats van God zelf. Jesaja en Ezechiël wisten het nog en schreven het voor ons op in de bijbel. Alleen zo passen al die vreemde dingen hier ook allemaal bij elkaar: die levensboom en die andere boom, die vreemde rivier en straks die cherub, dat vreemde mengwezen die de tuin gaat bewaken. De mensen hoeven geen wildernis te ontginnen, maar mogen hun hart ophalen aan het bewerken en bewaken van Gods tuin. Ze worden er helemaal bij ingeschakeld ook, zelfs bij hun eigen schepping. God de Heer gaat een helper maken die bij de mens past. Allerlei dieren worden gemaakt en de mens moet hen namen geven, typeren, op waarde schatten, plaatsen dus. Dat lukt, maar een helper voor de mens wordt niet gevonden. Met een creatieve ingreep maakt God dan de vrouw uit de man. Hij is pas tevreden als de mens tevreden is: dit is nu eindelijk... Nu is de mens voltooid. Samen, als man en vrouw, in staat zelf verantwoordelijkheid te dragen en Gods goede taak uit te voeren. God de Heer houdt zijn mensen niet klein, hij zet hun leven juist in bloei.

En nog iets is er dat op kan vallen. Die bomen. Er zijn er twee. De levensboom en die andere waar ik straks op terug kom. Ons valt het vooral op dat verboden wordt van die andere boom te eten. Als je wat rondleest in de verhalen van de volken rondom Israël begint iets anders op te vallen. Die levensboom was bekend spul. Die stond overal en nergens in de woonplaats van de goden. Daar kregen ze hun eeuwige jeugd van. En dat eeuwige leven hielden ze vooral voor zich. Juist de levensboom was overal verboden voor mensen, alleen voor goden. Een beetje god deelt zijn leven niet met mensen. De God van de bijbel dus wel. Hij neemt mensen niet maar bij zich in huis, hij verbiedt ook zijn levensboom niet. Hij is een gunnende God, goed en sociaal.

Laat even bijna het hele plaatje op je inwerken en je ziet: dit is echt geen God die mensen klein houdt, integendeel. Uit landbouwgrond geschapen mogen ze boer zijn bij God zelf, eten in meer dan overvloed, samen, alle ruimte voor geluk. En ook geen God met grote reglementen en procedure-boeken van doe dit en laat dat. Jullie gaan die tuin hier bewerken en bewaken. Dat is het. In het hele stuk valt één verbod, daar kom ik zo op terug. Maar er staat nergens een gebod, een opdracht. Wat de mensen zouden gaan doen mochten ze helemaal zelf uitmaken, zelf ontdekken, zelf uitproberen. Dit is je leven, dit is je taak, die vertrouw ik je toe, dat is typerend voor God de Heer. Hij vertrouwt mensen hun leven toe, werkelijk. Ze zijn toch levende wezens geworden door zijn levensadem? Dan kan je wat. Zij zijn verantwoordelijk en God geeft hen die verantwoordelijkheid echt, vertrouwt hen. Vervolgens blijkt God verderop ook maar gewoon weg gegaan te zijn. Passen jullie op het huis? ik ben even een blok om. Leven als een vis in het water dus. Geen wonder dat deze God later steeds weer de God blijkt te zijn die mensen bevrijdt en hen wéér laat leven als vis in het water.

Probleem is hoogstens dat mensen blijken te willen leven als een vis uit het water. En het vervelende daarvan is dat je daar dood aan gaat. Daarom is het ook zo vreemd dat mensen dat toch willen. God de Heer is daar heel helder over. [sheet 5] De twee bomen in het midden van de tuin zijn duidelijk 'godenbomen'. Daarom staan ze ook in het midden van de woonplaats van God. De levensboom deelt God met zijn mensen, maar de boom van kennis van goed en kwaad verbiedt hij hen. Dat is de boom van 'uitmaken wat goed en kwaad is' en goed is dan wat echt past bij wie je bent, goed zet je leven in bloei, kwaad zorgt ervoor dat je verdort en dood gaat. Goed is als een vis in het water, kwaad is als een vis uit het water. Dat weten te bepalen, dat uitmaken, dat houdt de Schepper voor zich. Mensen gaan er hartstikke dood aan. Dat kunnen we gewoon niet aan. Je grenzen moet je leren kennen, wat bij je past, wat goed voor je is moet je aangereikt krijgen, je kunt het allemaal niet zelf bepalen. Waar het nu om gaat is dat God de mensen dus eenvoudig verbiedt te eten van die boom.

Die was voor hem. Afblijven, bomen genoeg, deze ga je dood aan.

Daar moet je geen minderwaardige ideeën als een proefgebod bij verzinnen, het ene verbod hier is een zuiver verbod. Als jij je kind verbiedt om van het bleekwater te drinken is dat toch ook geen proef om te kijken of het wel gehoorzaamt? Je wilt gewoon dat er geen ongelukken gebeuren. Dat is wat ik hier over God lees. Hij wil gewoon dat er geen ongelukken gebeuren en verbiedt de mensen dus wat ze niet aankunnen, waar ze zeker dood aan gaan, namelijk doen alsof ze de Schepper zijn en zelf uitmaken wat goed en kwaad is. En hij vertrouwt hen dat verbod dus toe ook. Hij hangt geen camera's bij die boom, schakelt die cherub niet al hier in om een wachtronde om die verboden boom te lopen. Waarom ook? Zat te doen, alle ruimte om je te ontplooien, geluk samen, eten in overvloed. Kortom, alle ruimte om als een vis in het water rond te zwemmen, met één verbod: niet het water uit.

Laat ik er maar even een streep onder zetten hier. Want wat we tot nu toe zien hier is uitgesproken typerend voor de God van de bijbel. Dit is wat je telkens en telkens weer tegen komt in de bijbel als zo ongeveer de diepste structuur van mensenleven voor God. [sheet 6] Hij geeft mensen een taak, een plek, eigen verantwoordelijkheden, en een enorme hoeveelheid ruimte om die allemaal zelf in te vullen, open en creatief. Als hij al verboden geeft — juist verboden — gaat het precies om waar het hier ook al om gaat: doe dit nu niet, want daar ga je dood aan, dit is echt slecht voor je, dit worden ongelukken. Straks lezen we de beroemde of beruchte tien geboden. Die passen hier helemaal bij. Het zijn eigenlijk allemaal verboden en ze verbieden wat slecht voor mensen is, waar ze kapot aan gaan, achter elkaar. Maar wat mensen wel te doen hebben staat er even vrolijk niet in. De binnenkant komt neer op: houd van God en van de mens naast je en doe hen wat jij wilt dat ze jou zullen doen. Wat dat concreet betekent? Wat je dan zelf moet gaan doen? Nou, je bent toch zeker slim genoeg? Dat mag je fijn zelf uitzoeken met elkaar. God heeft het niet ingewikkeld gemaakt, met dikke wetboeken, procedure-lijsten en zo. Hij zet mensen in de ruimte van zijn schepping en vertrouwt hun nog steeds hun

leven toe. Je weet toch wat goed is? Nou, doe dat dan.

Bijvoorbeeld: God schrijft je echt niet voor hoe je je brood moet verdienen, wat je allemaal moet studeren en hoe je dat aan moet pakken allemaal. Hij neemt je niet bij het handje en laat zich niet degraderen tot een veredelde tom-tom die je links-rechts wijst in je leven. Hij zegt op dit onderwerp alleen dingen als: niet stelen, niet je zinnen zetten op wat een ander heeft, dat zijn dingen waar je je leven en dat van anderen mee verpest en kapot maakt, en hij laat het verder bij algemeenheden als dat je zelf je brood moet verdienen en niet met de armen over elkaar moet gaan zitten omdat het hier toch allemaal niks is. Laten we zeggen: God geeft wat belijning op de weg van je leven, maar rijden mag je echt zelf doen, op jouw manier ook nog.

Het is trouwens niet alleen typerend voor God de Heer. Dit is een diep verhaal, dat over veel meer gaat dan de eenvoudige vraag hoe het begonnen is. Denk nog maar eens een rondje extra na voor jezelf over die structuur van ruimte en grenzen. Wij doen vaak alsof grenzen overgaan alleen maar een fijne nieuwe uitdaging is. Maar bij die grenzen van goed en kwaad, van passend bij jou of jouw leven onderuit halend, is het andere koek. Er is ook een zin waarin juist de combinatie van levensruimte en grenzen mensenleven pas mogelijk maakt. Dat begint al heel eenvoudig: als je alles wilt worden word je zeker niets. Denken dat jij natuurlijk ook moet kunnen wat die ander kan betekent mislukken of burn out raken als jij nu net een ander mens bent. Dit jaar alles opmaken, inclusief je pootaardappelen, betekent dat je volgend jaar niets hebt.

Misschien moet je wel kiezen tussen je verkering en die reis die je nog wilde maken. Zo leeft het van de grenzen die er gewoon zijn. Daarbinnen leef je, met jouw gaven en mogelijkheden, met jouw relaties. Ga over die grenzen heen en je gaat dood of er gaat iets anders kapot in je leven. Als mensen onbegrensd willen leven vervliegt hun bestaan. Maar die grenzen die bij jou horen erkennen, maakt je leven niet klein. Het geeft je juist je eigen ruimte.

In ieder geval zal Gods insteek altijd weer die zijn die we hier vinden op zo ongeveer de eerste bladzijde van de bijbel. Hij vertrouwt je je leven toe en daagt je positief uit er zelf iets van

te maken. Mogelijkheden genoeg en zijn nog altijd eindeloos veel bomen om van te eten. God wil dat we groeien, niet dat we klein blijven. Hij wil dat we vrij zijn, daar heeft hij ons voor gemaakt, als een vis in het water. Als hij verboden geeft is dat om ons in het water te houden. Probeer het maar uit als je hier in de kerk of elders in Gods naam iets langs hoort komen van: 'doe dit vooral niet'. Wat is dat voor verbod? Houdt het mensen klein, of houdt het mensen als een vis in het water? Is dat nog weer eens een keer iets wat je natuurlijk ook niet mag, of markeert het zo'n grens: doe dit nu niet, daar ga je aan kapot. Geeft het de ruimte aan waar je leven in kan bloeien of snoeit het de plant van je leven af tot een stompje van niks? God verbiedt niet zoveel. Hij is de God die mogelijkheden geeft. Hij verbiedt alleen wat slecht voor je is. Omdat hij wil dat het goed met je gaat. Hij wil dat mensen leven als een vis in het water en niet als een vis uit het water. Nu wij nog. Amen.